

Inträdes-tal hållet i Svenska akademien den 20 december 1866.

Melin, Hans Magnus

38 C a Br. Börjesson

[BÖRJESSON, JOHAN]

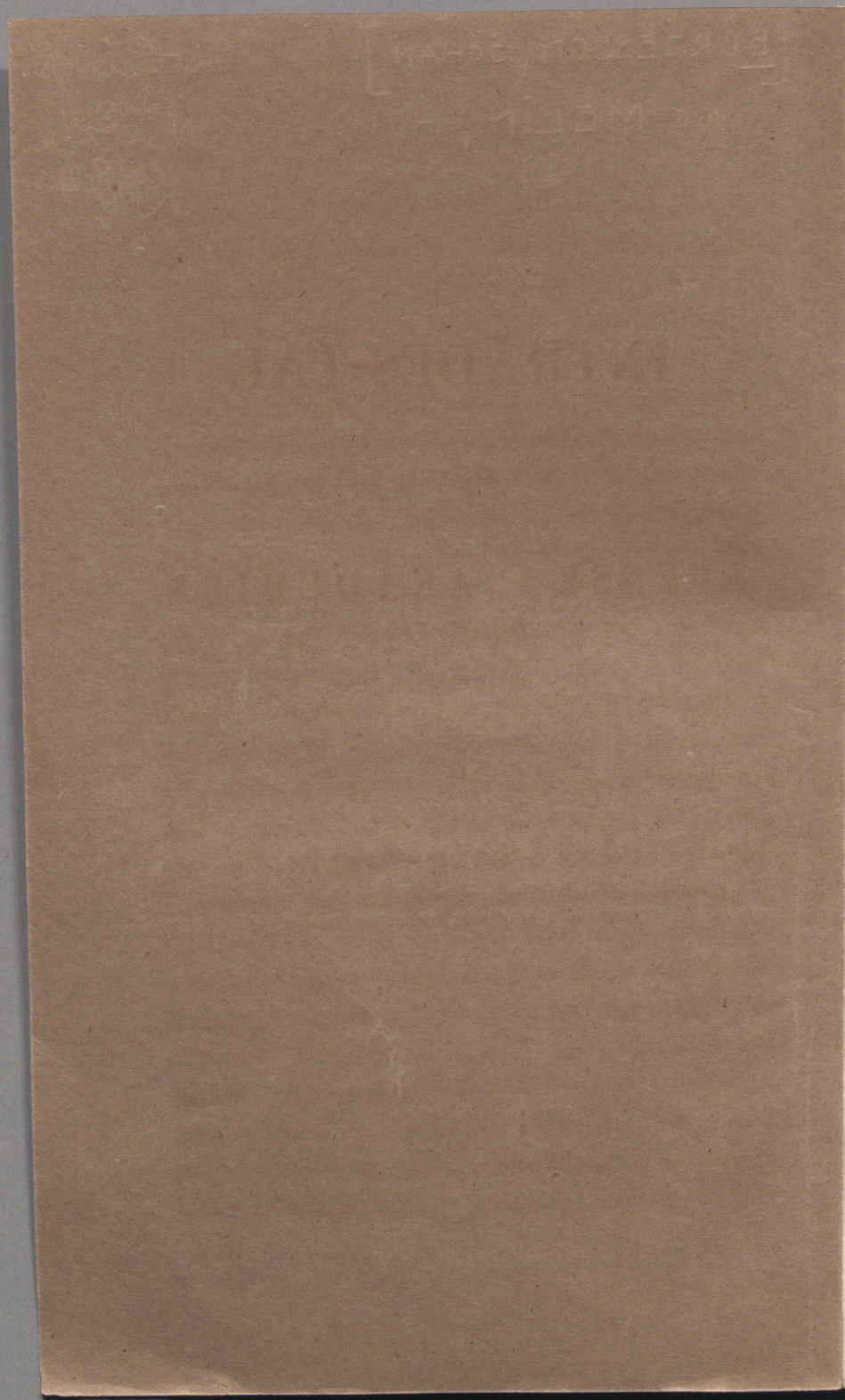
AV MELIN, H. M.

Litt. hist.

20.

Monog.

(B.)

Litt. hist.
Sw.
Monogre.
(Br.)
o

INTRÄDES-TAL

HÄLLET I

SVENSKA AKADEMIEN

DEN 20 DECEMBER 1866

öfver Johan Börjesson
AF

HANS MAGNUS MELIN,

TEOLOGIE DOKTOR, DOMPROST, PROFESSOR VID LUNDS UNIVERSITET,
KOMMENDÖR AF KONGL. NORDSTJERNE-ORDEN.

Ur: Svenska akademien
handlingar ifrån år 1796.
Del 41.

INTRÄDES-TAL

STENSKA AKADEMIEN

Den 20 December 1868

HANS MAGNUS WELIN

Konungens ämbets- och kansli-
kontor i Stockholm

Mine Herrar!

Den högt begåfvade man, till hvars efterträdare inom edert fräjdade samfund eder ynnest kallat mig, har vunnit sitt berömda namn genom sådan vitter idrott, i hvilken det icke varit mig gifvet att annorlunda deltaga, än genom den varma beundrans kärleksfulla hängifvenhet. Endast ur denna synpunkt kan jag i någon mån för mig sjelf förklara, att jag befinner mig här i denna lysande församling, inför hvilken den vid det högre verldslifvet ovane borde känna sig försagd, så framt det verkligt ädla och upphöjda vore något att förskräckas för, och icke hellre att vörda och älska, och så framt det icke vore väl kunnigt, att ingenstädes råder en mindre benägenhet att sjelfbehagligt sola sig i glansen af egen höghet, än just der, hvarest denna yttre höghet är som mest berättigad genom inre företräden, så tankens som hjertats. Det uppmuntrande häruti förstärkes yttermera genom betraktelsen af religionens och poesiens inbördes förvandtskap. De höra begge till andelivets högsta sfer, i hvilken ljuset ofvanefter klarast instrålar. För dem båda är ock den syftningen gemensam, att de vilja lyfta den i

alldagslivets bojar fångna menniskoanden tillbaka upp till sitt ursprung; till den högre ordning af tingen, der det, som siaren och skalden i ingifvelsens heliga stunder skådat, skall finna sin sanna, fulländade motsvarighet. Begge framhålla de för vår tanke ett fullkomlighets-ideal, som vida öfverspringer det timliga lifvets gräns, men ock just derigenom på det vissaste bestyrker, att den menckliga bestämmelsens mål icke sammanfaller med denna gräns. Ty i sådant fall skulle ju Gud, som dock icke kan ljuga, hafva nedlagt i menniskohjertat ett löfte, som han ej tänker hålla; han skulle hafva förespeglat oss en verld af ljus och skönhet, som för evigt vore oss oupphinnelig. Och hvartill skulle det då hafva blifvit oss anbefaldt att vara fullkomlige, såsom den himmelske Fadern fullkomlig är, om den fullkomlighet, som oss anbefalles, vore intet annat än en ständigt undanvikande irrbild? Men nu förhåller det sig fast mer så, att menniskotankens försprång för den timliga verkligheten i sig innebär en af Skaparen sjelf inplantad försäkran om en högre verklighet i en högre tillvarelsform, och idealets aflägsenhet är det säkraste beviset på sanningen af dess innehåll. Just det som är mest egnadt att dämpa den menckliga stoltheten genom att erinra om den brist och ofullkomlighet, som vidlåder allt menckligt här i jord-

lifvet, är således äfven tillika det som allrämest tjenar att bekräfta våra aningsrikaste och skönaste förhoppningar, genom att hänvisa till ett annat lifsområde, än det som uppmätes med de få stegen af vår jordiska lefnadsbana. Det fullkomliga goda skulle icke vara hvad det är, om det vore stäldt i en allt för nära utsigt. Derföre kan ock menniskosinnet, ju högre de syften äro, med hvilka det umgås, desto mindre finna hvila i ett inskränkt närvarande, ty detta skulle ju då vara det högsta, utöfver hvilket intet högre och fullkomligare vore att finna och alltså icke heller att eftersträfvä. En djup evighetskänsla, en trånad efter idealet är det ock, som på ett så utmärkande sätt framträder hos den varmhjertade skald, hvars minne jag i denna stund har att återkalla i följd af det hedrande uppdrag, som blifvit mig tilldeladt, och hvilket jag, i saknad af egen omedelbar bekantskap med den bortgångnes ädla, af alla hans vänner högt värderade, i djupet fasta, om ock till utseendet veka personlighet, tror mig bäst tillmötesgå genom att låta skaldens efterlemnade skrifter sjelfva frambära vittnesbördet om hvad han varit.

JOHAN BÖRJESSON var född på den till Tanums socken hörande ön Wäddö i Bohuslänska skärgården. I den lyriska diktsamling, som af den åldrige skalden bundits till en krans af tårbestänkta blom-

mor på en skön och älskvärd sjuttonårig dotters graf, har han sjelf under öfverskriften »*Vårt hem*» tecknat de allmänna grunddragen af sin lefnadsbild.

»På klippan stod min vagga.
Der for mångt skepp förbi,
Och bredde ut sin flagga
Med vind och färger i.
De togo gossens tankar
Så tidigt med om bord,
Och kastade först ankar
Långt bort från hemmets jord.

»Så lärde de att fara
Kring vida världens haf,
Och aldrig hemma vara,
Ej hvila veta af.
Och hjertat blef som vågen,
En lek för stundens flägt;
Som stormen så blef hågen,
Med orons andar slägt.

»Jag dömdes sedermera
Att här på slätten bo;
Den sega Uplandslera
Gaf dock ej mera ro.
Jag flaxade med vingen,
Der fast i den jag satt;
Men det begrep just ingen,
Hur det med mig var fatt.

Ha! fri en gång blir fången —
Det blir när jag får dö!
Då hittar jag, den gången,
Hem till min barndomsö.

Hon ses deroppe glänta
Ur qvällens moln ibland;
Jag ser Amanda vänta
Mig der på stjernklar strand».

Den af Nord-Atlantens stormar kringbrusade hemlandsön i det vilda hafssvallet hägrar för skaldens inre syn i öfverjordisk glans och öfvergår till sin förklarade motbild, der himmelsk sjöluft kringfläktar de saligas ö. Der ser han sig väntad af sin Amanda, den älskeliga dottern, som förtärd af den dolda matk, hvilken i vår kalla Nord härjar så mången blommande ros, lät det blödande fadershjärtat, ännu sväfvande mellan fruktan och hopp, utbrista i denna klagan:

»O, här är så stormigt, är så kallt;
Här förfryser, här förtvinar allt.
Alltid kyla, alltid storm och snö —
Och min blomma håller på att dö.
Bara att en gång det blefve sommar,
Kanske att min blomma åter blommar».

Det är den varma Södern, som skall förverkliga det återvaknande hoppet. »*Hjärtat, det vill åter hoppas*», sådan är öfverskriften till den sång, som bildar mellanlänken mellan den föregående, kallad »*Urvädersdagen*», och den efterföljande, som benämnes »*Och vi segla*».

»Det är ljus, är sol, är söder
(I min sorg så säga de),
Som mitt barn, som här förblöder,
Blott kan helsan återge.
Bred, mitt skepp, då dina vingar,
Dina hvita segel ut,
Så att fort du henne bringar
Dit, der vintern har ett slut!

»Veckla ut en solig flagga, —
Flagga gul och flagga blå, —
Sakta uti slummer vagga
Hennes matta ögon två!
Gunga henne, sakta gunga
Henne, bölja, i din famn!
Jag vill hennes vaggsång sjunga,
Tills vi henne ha i hamn.

— — — — —

»Och vi segla och vi segla
Alltmer, alltmer söderut,
Skåda sommarhimlen spegla
Sig i hafvet utan slut;
Lyssna, hur ditt hjerta dricker
Helsans lätta andedrägt;
Fägnas, huru rosen spricker
På din kind vid sommarns flägt.

»Hvila, hvila, min Amanda!
Slumra lugnt på solig sjö,
Tills vi väcka dig och landa
På en salig sommarö».

Men den sälla sommarö, der den kränka skulle
vederfås, fans icke på något jordens haf, den var
att finna först i den ocean, der »bröstat stärkes på

den höga sjö» helt annorlunda, än det kan ske i jordisk luft.

»Ej konst, ej vakor, böner, tårar
Mot plågans makter mer förmå».

Så börjar en följande sång, som går näst före trenne andra, hvilkas öfverskrifter: »*Midsommaren*», »*Ros-sprickningen*», »*Dödsstunden*», sammanbinda döds-ängelns ankomst med högsommarens.

»Jag ser ur mitt fönster, hur rosorna spricka
Snart vilja ur svällande knopparna ut.
Och när de det göra — o, då med min flicka
(Så säger man), då skall det också bli slut».

Derpå följer den sköna sång, som bär öfver-skriften »*Den döda*». Lifvets sista strid var lyktad i dödens frid, som öfver den förbleknades anlete spred odödlighetens förklarings-skimmer.

»Från bleknad tinning fallit blomsterkransen,
Som jorden dig ur vårens rikdom gaf;
Uti dess ställe döden helgonglansen
Omkring den tryckt, för himlen och din graf.
Skön var du väl, då hölj'd af jordens vårar
Du vid mitt fadershjerta fordom låg;
Men skön som nu igenom sorgens tårar,
Så himmelskt skön dig förr ej ögat såg.

— — — — —

»Tack, Skapare! Din bild kan väl förhärjas
Af lidandets, af dödens grymma hand;
De skönsta dragen ser jag likväl bergas,
Att återlifvas uti lifvets land.

Farväl då, barn! Du mogen är och färdig;
Du af ett helgon re'n gestalten bär.
Gå, möt din Herra! Du har funnits värdig
Att sällas bland Hans frälstas skaror der».

Ännu följer en rad af sånger, bland hvilka särskildt må nämnas de som hafva öfverskrifterna: »*Ja, det är höst*», »*Stjernqvällen*», »*Vinterdagen*», »*Påskmorgonens*», »*Åter vår*», »*Den andra årsdagen*», »*I fagra ängar rundt omkring*», hvilka sånger genom sina benämningar och sin ordningsföljd tillräckligt upplysa om innehållet, huru nemligen årsloppets skiften återkalla sällare dagars hågkomster, hvilka dock omsider finna sin fridfulla afslutning i sångerna: »*Jag har försonat mig med döden*», »*Oro och ro*», »*Trötta pilgrim*», af hvilket sistnämnda stycke må anföras de sköna slutstroferna:

»Sorgen är det — ensamt sorgen,
Som om grafven något vet,
Och hon är en himlens borgen
För vår själs odödlighet.
Och att älska och att sörja,
Är att här i sorgens dal
Redan såsom dödlig börja
Bryta tidens hårda skal.

»Kunde icke hjertan brista,
Skulle de af fröjd ej slå.
Kunde kärleken ej mista,
Skulle han ej återfå.

Hade sorgen inga tårar,
Hade jorden ingen höst,
Såg du ock ej hennes vårar,
Fans ock ingen himlens tröst.

»Döden herrskar öfver stunden,
Är förgänglighetens slut;
Evigheten, dittills bunden,
Slår ett blomster derur ut.
Fatta först förgängligheten
I dess smärtas djup och höjd,
Och du har då evigheten
I dess löftes högsta fröjd».

Den glada vetenskapen är, och det synnerligast i Norden, icke utan frändskap med sorgen, och bär ett drag af vemod, som erinrar derom. BÖRJESSONS lyriska diktningar förneka icke heller detta sitt äkta nordiska skaplynne, äfven der detta icke framträder så omedelbart som i minnesrunorna öfver den ömt begråtna dottern. Den vemodiga grundstämningen i skaldens personlighet hade sin källa i det innersta andedjup, ur hvilket hans skaldeådra uppsprang. Ty icke ostraffadt bäres snillet himlagåfva i ett jordiskt bröst, och dess innehafvare har rätt att blifva trodd, då han säger:

»Litet verden vet, ur hvilken jord
Som de spira, diktens gröna lunder;
Hur hvar vacker blomma mest är gjord
Af en sorg, som multnar derinunder.

»Litet anar, litet tänker hon,
Att, när sångens väljud örat smeker,
Är det uti sångarns bröst en ton,
Som med sina egna tårar leker».

Det är icke der fadern gråter vid sitt barns graf, utan det är midt utur en erotisk diktsamling, som dessa elegiska toner ljuda emot oss liksom en dödsklagan. Den samme, som först sjöng kärleken, och sedan döden, sammanbinder dem båda redan då, när han ännu lustvandrar i lefnadsglädjens friska blomstergård. Kärleken och döden, hafva då dessa något med hvarandra gemensamt? Ja, de hafva det gemensamt, att de begge hvar på sitt sätt föra till idealet. Skalden uttalar en tanke, af religionen ej emotsagd, då han i den oskuldsfulla qvinnans skönhet och behag ser en i sinneverlden nedsänkt stråle af det eviga ursköna, ser en återspegling af Guds egen kärlek till sin skapade värld.

»Är ren den låga, som du skänker
Med hyllning åt ditt hjertas brud,
Den gifs — om du det ock ej tänker —
Då åt hans afbild ej, men Gud.
Ja, det är Han, är idealet,
Som kärleks hjerta längtar till.

— — — — —
Men har du här ej leta kunnat
I menskans anlet Skaparns drag —
Hur skulle det dig då bli unnadt
Att skåda Honom sjelf en dag?

Har i ett menskoögas spegel
Hans bild ej nånsin lett mot dig;
Har ej i sorgens bittra degel
Din kärlek här fått luttra sig:
Hur skulle du en anblick bära
Af all urskönhets egen glans?»

Den rena anda, som genomgår BÖRJESSONS erotiska diktningar, gifver dem ett ganska högt värde, om än detta, oafsedt hvad delvis brister i formfulländning, icke kan vara det samma öfverallt, dels i följd af deras stora antal, dels emedan de tillhöra mycket olika tidskiften af författarens skaldelif, hvarvid det då är lätt förklarligt, att de sånger äro jämförelsevis minst betydande, som härröra från den tid, då skaldens diktarverksamhet ännu var bunden vid det unga Auroraförbundets fantastiska töckenverld, af hvilken man ännu tycker sig spåra en återstod i det sällsamma allegoriska poemet »*Solbruden*», der i Franciskas person framställes en af sin älskare öfvergifven ungmö, som i sin förtviflan sinnesförvirrad förälskar sig i solen, hvars skiften under solhvarfvets lopp hon med vexlande sinnesstämning åtföljer, till dess hon slutligen vid en solförmörkelse själf utslocknar. Denna af långa monologer uppfyllda svårfattliga skaldedikt utgör förhälfven af diktsamlingen »*Kärlek och Poesi*», ehuru den så starkt sticker af emot de täcka, okonstlade, natursanna smärre sånger, som upptaga denna dikt-

samlings senare hälft, att man nästan skulle tro dessa båda afdelningar vara endast för kontrastens skull med hvarandra sammanställda. Redan i BÖRJESSENS första skaldetid förmärkes hos honom en liknande benägenhet för ett tillbakavikande från den äkta fosforismen, i det han genom skaldestycket »Skapelsen» inträdde på lärodiktens fält, der skaldens rika inbillningsgåfva visste framlocka skördar, hvilka icke alltid stå denna diktart till buds.

Men sitt största och egentliga rykte har BÖRJESSEN vunnit som dramatisk författare. Så fast sutto dock icke skaldens fötter i den sega Uplandsleran, att han förgäfves flaxade med vingen, för att höja sig derutur. Ty just der, på den flacka Uplandsheden, var det som hans skaldegenius lyftade sig till sin högsta flygt. Efter att under hela sin mannaålder intill den annalkande ålderdomen uteslutande hafva egnat sig åt sitt presterliga kall, först vid domkyrkan i Upsala, der på hans nitiska bedrivande Wasagrafvens försköning med de hvarje fosterländskt sinne så mäktigt tilltalande stora freskomålningarne kom till stånd, sedan som kyrkoherde vid Weckholms, Kungshusby och Thorsvi församlingars pastorat i vestra Upland, var genom öfveransträngning i embetets värf BÖRJESSENS i sig sjelf kraftiga natur så hårdt medtagen, att han i flera år måste afhålla sig från de mest ansträngande af

sitt embetes åligganden. Men då uppqvicknade å
nyo med desto större liflighet den skaldegåfva, som
under den långa mellantiden hade legat helt och
hållet undertryckt, i det han nu med ens uppträdde
som fullbildad dramatisk skald genom sitt berömda
sorgespel *Erik XIV.*

Detta utmärkta drama, hvars innehåll är allt
för väl bekant, för att här ens behöfva antydvas, är
på en gång det första och förnämsta af BÖRJESSONS
skådespel, betydligt öfverträffande alla de öfriga
som af honom författats, hvartill väl anledningen
får sökas i det för dramatisk behandling särdeles
väl passande ämnet, som derföre af skalder före
BÖRJESSON mer än en gång blifvit behandladt. Ja,
det påstås till och med, att Erik XIV:s öde i Cal-
derons förnämsta dikt »Lifvet är en dröm» fram-
ställes under den polske konungasonen Segismondos
person. Sant tragisk är också Eriks karakter, och
behandlad af BÖRJESSONS rika och lifliga fantasi
kunde det icke fela, att den ju skulle framstå för
oss i en sådan dager, som förhållandet är i hans
herrliga sorgespel, hvilket alltid skall förblifva ett
af mästerstyckena i Sveriges dramatiska litteratur*).

*) Efter läsningen af *Erik XIV* tillskref Geijer författaren
ett bref, hvilket desto hellre här må finna ett rum, som
det tillika utgör den vackraste karakteristik öfver BÖRJES-
SON såsom skald och menniska. Skrifvelsen (af den 27
april 1846) har följande lydelse:

I sorgespelet »Brödraskulden» hafva vi fortsättningen af Eriks öden. Skalden framställer här,

»Hjertlig och innerlig tacksägelse för din Erik 14. — Den har nyligen blifvit läst i kretsen af min familj, och intet öga har dervid varit tårfritt. Vi tacka dig gemensamt för dessa ädla stunder; och en särskild tacksägelse har jag att till dig framföra från min goda hustru.

Ett eget intryck gjorde läsningen på mig, — ej blott ett objektift, utan ett *personligt* — såsom slutligen alla våra bästa intryck äro. Jag har länge känt och lika länge älskat dig. Jag kan säga att jag alltid räknat dig ibland mina käraste vänner. Jag har känt dig såsom en hoppfull yngling, och redan då undgick mig ej det djupare af ditt väsende. Kanhända var det en hemlig kontrast inom detta, anad, men hvarken af mig eller dig den tiden tydligt känd, som låg till grund för den attraktion jag till dig kände. Hvad som drog mig till dig var behagets tygel på en innerligt stark och stormande natur. Det var derigenom som ditt umgänge var mig kärt och din personlighet behaglig. Jag förutsåg ej derföre allt hvad inom dig fans; men det var något som sade till derom. Snart såg jag dig äfven framträda bland mängden af fosforistiska försökare. Jag lade ej mycket märke till hvarken hvad man i dina första poetiska försök fann lofvärdt eller slutligen misslyckadt. Jag tyckte alltid att din personlighet var öfver beggedera och hade sitt värde i sig sjelf. Att du så afgjort drog dig tillbaka från det poetiska fältet, med en resignation som just ej var dina medbröders förtjenst, var mig märkligare, och jag aktade dig derför. Efteråt finner jag väl att du ej kunde komma långt med de fosforistiska materialerna, i grunden alltför haltlöst fantastiska. Den hos dig inneburna poesien måste springa upp ur brunnen af ditt eget inre lif och derföre tillbakadämmas, luttras, pröfvas. Du har bestått profvet under en mångårig tystnad och mångårigt lidande —

huru den olycklige konungen, sedan han, befriad genom Mornay, anföraren för de skottska legotrup-

till en del lidande som träffat dina innersta hjertrötter. Du har burit det under bekymmer och en oafbruten aktningvärd verksamhet, samvetsgrant öfvad äfven der den medförde ringa inre tillfredsställelse. Eller — ut med ordet! — du har *blifvit man*, och du är en *skald*. Ur det innersta af din erfarenhet, din lefnad, har poesiens ström åter frambrutit, och jag har med glädje suttit i dropparne af den solbeglänta kaskaden. Det är samma ursprungliga käll-åder, som i dig blifvit lagd, men som under det långa loppet genom bekymrens sand ej försinat, utan stärkt sig med urbergens vatten, och nu brusar vederqvickande i dagen. Deraf på en gång dess friskhet och kraft. Jag har ej sett ett mer glädjande exempel af ungdom under grånande hår.

Jag har till en del gjort samma bana — likväl mer teoretiskt än praktiskt — ty jag har varit en lycklig meniska; och har jag någon förtjenst, så ligger den ändå i min oförnöjsamhet, nemligen med mig sjelf, som oupphörligt drifver mig framåt. Och rätta banan tror jag mig länge sedan ha funnit. Också sade jag redan 1834 i mina *Minnen*: »ingenting har så öfvertygat mig om sakernas gudomliga kärna, som den riktning min vettgirighet allt mer tagit på den skarpaste verklighet i all sin höghet, litenhet, ljufhet, bitterhet, med ett ord: i all sin *sanning*. Den lösa, luftiga skönheten har för mig förlorat sitt behag. Jag söker den *bundna* — den i tingen förborgade». — Må det lyckas oss att lösgöra den gudomliga Psyche's vingar, min broder! De äro oss medfödda. De växa långsamt. Kraft och färg få de, såsom den utspruckna fjärilns, först i den lifvande strålen af all verldens sol.

Håll till godo dessa rader af ett vänskapsfullt hjerta och en vänskapsfull hand! De säga i grunden allt hvad jag tänker både om dig och ditt skådespel. Gud vare med dig och oss alla!» (GEIJERS *Saml. Skrifter*, I. 8: 552.)

perna, för några ögonblick med hög förtjusning fått andas frihetens luft, äntligen i sitt fängelse på Örbyhus måste tömma den af brottslig broderhand honom sända giftbägaren, sedan han dessförinnan af kyrkoherden i Wendel fått emottaga religionens tröst och genom denna känt sig stärkt af försoningens heliga frid. Det är dock ej blott Eriks slutliga öde och försoning, som i detta sorgespel förtäljes. Stycket har den egenheten eller, om man så vill, det felet, att låta en annan hufvudhandling löpa jemnsides med den nämnda. Det är nemligen hertig Magni öden, som derbredvid omvexlande föras på scenen. Skalden har på grund af en folksägen låtit den svärmiske hertigen förälska sig i en Wadstena-nunna Zuleima, en ättling af de spanska Mohrerna. Härigenom har tillfälle beredts att kasta öfver skildringen af detta kärleksförhållande den österländska färgprakt, som så väl öfverensstämmer med skaldens böjelser. Då hertig Magnus slutligen genom Johans och hans gemåls stämplingar blifvit beröfvad sin älskarinna, tycker han sig se Zuleima sväfvad på Wetterns böljor och tror sig nå sin förening med henne, i det han genom fönstret på Wadstena slott störtar sig i vågen. Så har Johan åsamkat sig skuld såsom förorsakande äfven denne sin broders död.

I förminskad skala påträffa vi Eriks karakter å nyo hos hans son Gustaf, hvars öden BÖRJESSON behandlar i sorgespelet »*Erik XIV:s son*». Denne olycklige prins har af fadern ärft hans oroliga lynne, som ej lemnar honom någon ro, utan drifver honom ifrån land till land. Han har faderns kärlek till forskning i naturens hemliga krafter, hvilken dock ej såsom hos denne konungsligt höjer sig till stjernorna, utan stadnar vid alkemistiska försök att ur tingens grundämnen sammansätta de ädla metallerna. Kärleken till fosterlandet är det som medför hans undergång, i det han vägrar att draga i strid mot Sverige och derföre af ryske czaren Boris Godunow kastas i ett hårdt fängelse, ur hvilket han förhjälpes till frihet genom kejsardottern Axinia, som för sin kärlek allt försakande sålunda uppmanar honom:

»Kom då, älskling, med mig flykta!

Jag försakar hem och hvila,

Flyr med dig till verdens ända.

Sporrarna i springarn tryckta,

Vi utöfver steppen ila,

Stormåtföljda, solförbrända.

»Ser du gräsbeväxta fälten,

Der Kosackens hjordar beta,

Dnieper flyter bred och sakta?

Der uti de mörka fälten

Spinnande jag vill arbeta,

Eller med dig hjorden vakta.

»Eller spejar der ditt öga,
Bort vid horisonten, bergen
Af Circassien med dess ekar?
Locka dig de stolta höga?
Tjusar dig den azurfärgen?
Der man oss ej fristad nekar.

»Der jag vill din vakteld tända,
När du håller vakt på fjällen;
När du vänder hem från plogen,
Sitta trägen vid min slända
I vårt tjäll vid spiselhällen,
Vid din sida huld och trogen.

»Eller vill du, jag skall följa
Till ditt Sverige? Missbelåten
Bli med mig du ej behöfver.
Ej jag räds den salta bölja;
I den lilla öppna båten
Jag vill ro med dig ditöfver.

»Der den älskande utländskan
Vill af Nordens qvinna lära
Makans, moderns lif i Norden;
Trogen, som den trogna Svenskan,
Lefva för din trefnad, ära;
Gömmas sist i svenska jorden».

Och sedermera, då hennes fader och broder fallit ett offer för den falske Dmitri, och kejsardottern sjelf måst söka tillflykt i ett kloster utanför den lilla staden Kaschin, der vid floden Kaschinkas strand den kringirrande konungasonen anträffas döende, öfvervakar Axinia sitt hjertas älskade troget i hans dödsstund. Hela detta kärleksförhållande är af

BÖRJESSON skildradt med de klaraste och mest målande färger, kanske mer i lyrisk än dramatisk tonart, under det dock karaktersteckningen öfverallt synes vara lyckligt genomförd.

I »*Solen sjunker*» behandlar skalden Gustaf Wasas sista dagar. Den store konungen ser sig vid slutet af sin ärorika lefnad hemsökt af svåra sorger inom sin husliga krets. Med lefvande sanning skildras dessa förvecklingar och de mörka skuggor som genom dem kastas öfver den åldrige konungens aftonhimmel. Men öfver slutsценerna af stycket utbreder sig ett mildt och fridfullt skimmer, liksom af en vacker solnedgång efter en stormig dag.

»*Ur Karl XII:s ungdom*» är ett så benämndt dramatiskt äfventyr, som på ett särdeles lifligt och underhållande sätt i sin fortgång leder fram till det stora äfventyr, vid hvilket det fosterländska minnet med ousägligt vemod dröjer, i det den unge Karl, sedan hans kärlek till en Nordens mö blifvit omintetgjord, utkorar sin värja till sin brud.

»Kom då du, min goda värja,
Kom och blif min trogna brud!
Dig min enda kärlek svärja
Vill jag för mitt folk, för Gud.

— — — — —
Du om dagen med mig ila
Skall kring stridens, ärans fält;
Natten vi tillsammans hvila,
Bröst mot bröst uti mitt tält.

Och till sist när du oss reder
Brudsäng röd, vi arm i arm
Lägg oss att sofva neder
Vid vår moders trogna barm».

Efter BÖRJESSONS död, som inträffade i Upsala*) sistlidne vår kort förrän han skulle emottaga jubelkransen, har utkommit hans sista dram »*En stats-hvälfning i Rom*», en ny bearbetning af det gamla ämnet om Virginia, hvilket af Leopold i franska tragediens anda blifvit behandladt, då deremot BÖRJESSON synbarligen söker närma sig Shakspeare. Stycket föregås af en tillegnan till konungen, för hvilken han, den sjuttisexårige, nedlägger sin lyra; och sist tager han afsked af publiken och kritiken i en tilläggsång, der han kallar sig blott den gråa strimma, som tyder på den nya morgonrodnad, då en svensk Shakspeare skall uppstå, under det han jmför sig med en förberedande Marlove eller Spencer, men ingalunda låter förskrämma sig af den sängarthron, der den väldige Britten intager en hittills oupphunnens höjd, ty

»uti sångens öppna, fria tempel
Fins rum för både stora och för små».

*) Ett vittne till hans sista stunder skrifver: »Under sin sista sjukdom var han alltid den samme: liflig, öm och from. Lefnadstrött var han ej, men sade dock: »Hur kan du önska mig bättre, än att dö nu, och här i mitt kära Upsala? Jag är entusiast för att dö nu».

Så dömer BÖRJESSON sjelf om sin konstnärliga förmåga. Han är dock icke den som utträttat minst för utplånandet af den fördomen, som skulle skaldkonstens högsta blomma, dramatiken, icke kunna komma till fullmognad så högt uppe under polcirkeln. Snillet bindes af rummet lika så litet som af tiden, och har en gång under Indiens brännande sol den dramatiska konsten kunnat framstå i en sådan glans, att deröfver de störste mästare i Europa intagits af beundran, så är oss, som bo i den kulna Norden, ej heller denna ädla gåfva förnekad. I vår gråaste forntid spåras kallelsen till dramatisk verksamhet. Helge och Sigrun framställas än i dag som exempel på trogen kärlek, sådana de i den äldre Eddan visa sig, och i mången annan af dessa forn-sånger framträder äfvenledes en början till dramatisk konst, likasom ock i våra folkvisor. Och när vi dessutom se, huru herrligt dramatiken utvecklats sig i vårt grannland, så är det väl all anledning att antaga, att äfven i Sverige en litteratur i detta skaldeslag skall utbildas, som en gång skall kunna tjena till mönster för öfriga länders skalder. Har ock ännu ej någon sådan mönsterskald framträdtt, så hafva dock Sveriges dramatiska författare i de banor, som de stora mästarne brutit, arbetat med lika framgång som dessa skalders egna landsmän och efterföljare. Och har BÖRJESSON också ej svingat

sig upp till en sådan höjd, att hans namn gifvit genljud i aflägsna världstrakter, så nämnes det dock med tacksamhet, med vördnad, i det land der han fostrats, det land som han älskat, det land hvars minnen han ur Sagas häfder framdragit på skådebanan; så att hvarje Svensk, som skådar hans stycken, måste på en gång erinra sig det land han tillhör, hvars genomgångna lidanden och fröjder för hans ögon framställas, och den skald som har förstått att åskådliggöra detta så, att man tror sig se det lefvande för sina ögon. Såsom en sådan fosterländsk skald bör BÖRJESSON för oss äga en särskild betydelse, och i detta afseende skall han på den inhemska dramatikers område alltid intaga ett af de främsta rummen.

Ibland Sveriges skalder var BÖRJESSON den siste fosforisten. Med honom är denna partibemämning utslocknad äfven till namnet, såsom den till sjelfva saken längesedan var det. Den fosforistiska striden kvarstår numera blott såsom en litterärhistorisk märkvärdighet, och nya skolan har långt för detta inflyttat i den gamla. Atterboms inträde i Svenska Akademien lemnade det mest åskådliga bevis på den fullständiga försoningen mellan de stridande parterna. Redan Kellgren hade såsom Svenska Akademiens förste målsman öppet uttalat sig emot en uteslutande smak i vitterhet. Det

fosforistiska ynglingsförbundet gjorde på sitt sätt denna grundsats gällande med en ungdomlig hetsighet, som sköt förbi målet genom sjelfva öfverdriften, och det som åsyftades skulle helt visst utan en så häftig och ihållande stormlöpning hafva vunnits genom sakens eget naturenliga utvecklingsförlopp. Ty vitterheten kan dock lika så litet som något annat i denna verld vara oföränderligt stillastående, och ingen Richelieu, ja äfven ingen Aristoteles har fått den maktfullkomligheten sig öfverlåtten, att för evärdlig tid fastställa de skrankor, inom hvilka snillet får röra sig. »I många former trifs det sköna, och skönt är allt som snillrikt är» — det är Sveaskaldens bekanta ord, det lugnande fridsordet, som i sin behöriga tillämpning skall låta snillets skapelser, upprunna ur romantisk eller klassisk grund, lika rätt vederfaras. De skenbara motsatserna finna dock till slut den allt försonande enheten i de fulländade idealens rike, der ock ett annat storhetsmått kommer till användning, än det som lämpar sig för jordens små förhållanden. För stjernsystemernas rumsafstånd erfordras en måttstock af högre slag, än den som räcker till på närmare håll. Ljusets fart genom rymderna är ett ofantligt mått, men ändå vill äfven detta knappt förslå att gifva ett någorlunda fattligt begrepp om storheten af universum. Huru då vilja mäta evigheten på den trånga

skalan af ett jordiskt mer eller mindre? Så är det ock utur djupet af all sann och oförkonstlad mensklighets innersta väsen, som blommornas och tårarnes skald, med undfallande uppskattning af sin egen betydenhet och med from hänblick till ljusets och fullkomlighetens ursprungskälla, vittnar om sig sjelf och säger:

»Min sång ej gillas skall af denna verlden —
Hvad kan jag hoppas af den andra då,
Der alla denna jordens stora värden
Så krympa hop, bli så oändligt små?
Dock — jag ej vant mig efter ära törsta,
Men sjunga liksom lefva, glömd och fri;
Och hellre än bland klassiker den största,
Jag vill den minsta i Guds rike bli».

